

УДК 811.161.3'73.2:821.161.3

МІФОНІМЫ АНТЫЧНАГА ПАХОДЖАННЯ Ў МОВЕ ПАЭТЫЧНАГА
ЗБОРНІКА МАКСІМА ТАНКА «ХАЙ БУДЗЕ СВЯТЛО»

В. Р. СЛИВЕЦ

Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна
Мазыр, Беларусь

Уводзіны. Зварот да вывучэння творчасці Максіма Танка, мовы яго твораў у тым ліку, абумоўлены наянаўсцю ў гэтага аўтара ўнікальнай мастацкай парадыгмы, якая характарызуецца высокім ідэйна-мастацкім узроўнем у выяўленні дыялектыкі нацыянальнага і агульначалавечага, спалучэннем традыцыйнага, самабытна-этнічнага і наватарскага. Крыніцай і фундаментальным матэрыялам для даследавання такой багатай інтэлектуальна-вобразнай культуры, што акумулявана ў паэтычным дыскурсе М. Танка, на наш погляд, выступаюць онімы (паэтонімы) як асобы лексічныя адзінкі, культураносныя знакі.

Паводле назіранняў А. У. Сузько, «творчасць М. Танка ўяўляе сабой сінтэз традыцый нацыянальнага мастацтва слова ў галіне трактоўкі антычных вобразаў і матываў і ўласнага эксперыментатарства з паэтыкай і вобразным арсеналам антычнай літаратуры і культуры» [2, с. 17]. Мысленне падобнымі катэгорыямі заканамерна адбілася і на паэтаніміконе твораў М. Танка, насычанага прэцэдэнтнымі феноменамі, значная частка якіх належыць да сямэтычнага поля «Антычнасць», у прыватнасці корпус прэцэдэнтных міфонімаў, апісанне спецыфікі функцыянавання якіх у мове паэтычнага зборніка «Хай будзе святло» і стала мэтай нашага даследавання.

Асноўная частка. У колькасным плане паэтанімікон зборніка налічвае 213 онімных адзінак (без уліку паўтораў). Уласныя імёны, якія адносяцца да сямэтычнага поля «Антычнасць» складаюць 11,3 % ад агульнай колькасці паэтонімаў (24 адзінкі), з іх – 12 міфонімаў. Намі былі вылучаны наступныя групы міфонімаў:

- а) тэонімы (*Акіян, Афрадыта, Зеўс, Праметэй, Юнона*);
- б) міфаантрапонімы (*Адысей, Арыядна, Наўсікая, Харон, Эней*);
- в) міфатапонімы (*Алімп, Сцікс*);

Асаблівую цікавасць, на наш погляд, уяўляюць менавіта спосабы функцыянавання міфонімаў, якія большасцю рэцыпіентаў успрымаюцца ў якасці ўніверсальна-прэцэдэнтных феноменаў. Сама прырода прэцэдэнтных моўных адзінак дазваляе аўтарам мастацкіх тэкстаў шырока ўжываць іх у якасці культурных знакаў, сімвалаў пэўных якасцей, а багаты канатацыйны патэнцыял абумоўлівае шырокае функцыянаванне ў складзе анамастычных метафар. Напрыклад: *Відаць, сярод багоў Алімпа, / З якімі некалі дружыў, / Ты [І. П. Катлярэўскі. – В. С.] – самы непрыкметны, сціплы – / Сапраўдным, мудрым богам быў* [3, с. 175]; *Мала славы табе, / Якой нат на Алімпе зайздросцяць* [3, с. 229]. Параўн.: **Алімп** – 1. У грэчаскай міфалогіі: прытулак, а таксама сход багоў; 2. Абранае кола, вяршыня якога-небудзь грамадства (*літаратурны алімп; узляцець на алімп* ‘дасягнуць вышынь у якім-небудзь родзе дзейнасці’) [1, с. 712].

Любы мастацкі троп, у склад якога ўваходзіць прэцэдэнтны паэтонім, мае алюзійны характар, што звязана з асобай гісторыка-культурнай інфарматыўнасцю прэцэдэнтных феноменаў. Ужыванне ў тэксце тэонімаў, міфаантрапонімаў і іншых міфонімаў, як правіла, узнаўляе сюжэты адпаведных міфаў і легенд, якія па сутнасці з'яўляюцца прэцэдэнтнымі тэкстамі: *Можга, паэт / Уцемры, што раскрылася прад ім, / Хацеў убачыць / Другі бераг **Сцікса**, / Адкуль **Харон** / Плыў на яго* [3, с. 194]; *Бо і я, калісьці згубіўшы / Клубок **Арыядны**, / Ніяк з лабірынта дзён / Не магу вярнуцца / Да свайго юнацтва* [3, с. 207]; *Правяраю эстафету: / **Праметэй**, які вырваў агонь з рук **Зеўса**, / Перад тым як закулі яго ў ланцугі, / Галавешку паспеў перадаць майму продку* [3, с. 235]. Як бачна з прыведзеных прыкладаў, вядомыя шырокаму колу рэцыпіентаў міфалагічныя сюжэты пераасэнсоўваюцца аўтарам, метафарызуюцца і атрымліваюць новую інтэрпрэтацыю.

Анамастычная метафара валодае ярка выражанай экспрэсіўнасцю. Гэта абумоўлена тым, што аб'ект намінацыі, як правіла, атрымлівае шэраг асацыяцый, за кошт чаго ўключаецца ў складаную сістэму экстралінгвістычных падтэкстаў: *Стаю ля сапсутага аўтамата. // Кінуў адну манету – не дае вады. // Кінуў другую – тое ж самае. // А прыйшла **Афрадыта**, якая толькі што / Выплыла з хваль, – ён наліў ёй шклянку / Асвятэльнай газіраванай, з сіропам. // Відаць, і мае медзякі ёй аддаў бы, / Калі б не паклікаў яе **Акіян** – / Раззлаваны, зайздросны* [3, с. 178–179]. У дадзеным прыкладзе паэтонім *Афрадыта* ўспрымаецца як эталонная сукупнасць пэўных якасцей (параўн.: **Афрадыта** – у стражытнагрэчаскай міфалогіі багіня прыгажосці і каханья). Дадатковыя вобразныя дэталі, якія можна кваліфікаваць як атрыбуты прэцэдэнтнага імя, узнаўляюць сюжэт вядомага міфа аб яе нараджэнні – з марской пены і хваляў, а таксама іншы прэцэдэнтны невербальны тэкст – карціну Сандра Бацічэлі «Нараджэнне Венеры».

Заклучэнне. Такім чынам, універсальна-прэцэдэнтны характар міфонімаў абумовіў іх шырокае выкарыстанне ў складзе анамастычных метафар, якія значна ўзбагацілі ідэйна-мастацкую сістэму паэтычнага зборніка М. Танка, дадаўшы яму асаблівае інтэлектуальна-вобразнае гучанне.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Большой толковый словарь русского языка : А–Я / РАН. Ин-т лингв. исслед.; сост., гл. ред. С. А. Кузнецов. – Санкт-Петербург: Норинт, 2000. – 1536 с.
2. **Сузько, А. У.** Антычнасць у беларускім кантэксце: антычныя вобразы і матывы ў паэзіі Максіма Танка : манаграфія / А. У. Сузько. – Мазыр : МДПУ імя І. П. Шамякіна, 2008. – 121 с.
3. **Танк, М.** Збор твораў: у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – Т. 4. – 384 с.